

DEBATT OCH REFLEXER

DEN KONSERVATIVA STÅNDPUNKTEN

Av fil. mag. ANDERS FAHLBECK

Är motsättningarna mellan en äldre och en yngre falang något unikt för socialdemokratien? Eller finner man likartade ideologiska spänningar bland företrädare för andra uppfattningar? Denna fråga besvarar fil. mag. Anders Fahlbäck jakande. "Man kan beträffande de yngre med viss rätt tala om en 'radikal konservatism'. Därmed har man velat visa sina ambitioner att leva med i nuet och känna dess puls. De yngre kan sägas stå utanför den traditionella gammalkonservativa ramen."

Socialdemokraternas svåra förlust i höstens val har av naturliga skäl analyserats och penetrerats inte minst av politiska bedömare. Av de orsaker till förlusten som anförts i debatten är väl argumentet om "den överspelade socialdemokratiska ideologin" det intressantaste. Socialdemokratin har beskyllts för att ha blivit landets mest konservativa parti osv. Att problemet är i högsta grad aktuellt för partiledningen har man i dessa yttersta dagar fått påtagliga bevis för. Föryngringen av regeringen och meddelandet om den extra partikongressen talar sitt tydliga språk. Bedömare har tolkat situationen som en sista dödsryckning.

Den maktkamp inom partiet som framstår allt tydligare är en generationsmotsättning som röjer djupgående meningsmotsättningar mellan den äldre, konservativa falangen kring statsministern och de yngre, radikala med förankring i bl. a. SSU. I vilken utsträckning kommer de gamla att kunna hålla de unga stången? Kommer socialdemokratin att framstå som ett ännu mer splittrat och kraftlöst parti efter kongressen i höst? Kommer den djupa splittringen inom de egna leden att bli "den sista spiken i likkistan" inför andrakammarvalet 1968?

Är socialdemokratiska partiets situation unik i jämförelse med de övriga politiska partierna i Sverige idag?

Några av de ideologiska hörnstenarna i den klassiska konservatismen var och är åtminstone alltjämt på papperet, "att det som har bestått under lång tid avspeglar Guds vilja eller ett inre inneboende förnuft och därför existerar med nödvändighet och rätt. Det bestående är det gudomliga, det verkliga är det förnuftiga". — Dessa grundteser vill väl näppeligen någon konservativ politiker av idag försvara, åtminstone inte bokstavligen. Utvecklingen har gått efter helt andra linjer och lämnat dylikt resonemang bakom sig. Demokratins och parlamentarismens genombrott, samt kanske inte minst det förhål-

landet, att kyrkans såväl andliga som reella ställning förskjutits så avsevärt, har gjort, att den äldre konservatismens doktrin ställs på huvudet.

Ett annat av de konservativa grundfundamenten var och är i viss mån alltså det metafysiska förhållandet mellan gångna, nu levande och kommande generationer, som en överjordisk organism. Tanken, som är central för konservativt tänkande, förutsätter ett mer eller mindre statiskt samhälle, med ett i ordets ursprungliga bemärkelse konservativt statsskick. Resonemanget har i många fall visat sig ohållbart och inte förenligt med den aktuella, progressiva, dynamiska samhällsbildningen. Inslag av denna art i den traditionella konservatismen har med naturnödvändighet måst lämnas därhän. Man har offentligt tvingats ta avstånd ifrån vissa av dessa tidigare ideologiskt centrala beståndsdelar.

"Gammalkonservatism"

I vilken grad och utsträckning är svensk konservatism av idag konservativ?

Den svenska konservatismens kulturprogram utgår ifrån och hävdar, att den ursprungliga, den gamla svenska kulturtraditionen, arvet från den fria självägande bondestammen är grunden för vårt andliga liv och dess värden. Detta generationers arv är den centrala och fundamentala utgångspunkten i vårt kulturliv. Inte minst har dessa tankegångar kommit till uttryck i den historieundervisning som i århundraden varit förhärskande i vårt land. Den historiska skolningen har direkt eller indirekt sagt tjäna konservatismens syften. Ursprunget till denna historieundervisning har man velat finna i den

politik som kyrkan och dess prästerskap fört. Vi kan därför ej tala om någon ursprunglig, fristående, kulturtradition, har det framförts från vissa håll. Det som idag kallas vårt kulturarv är den syn och den politik som kyrkan dikterade, och från vilken det var praktiskt omöjligt att avvika. Kyrkans makt var ideologiskt sett oinskränkt och fullkomlig. Det som kyrkan fann antastligt, skadligt och oförenligt med hennes intressen förtrycktes, stympades, avlivades eller självdog. Någon ursprunglig, från kyrkan fristående kulturtradition har inte existerat, vill man framhålla.

Många, inte minst bland de yngre, har ansett, att konservativa politiker alltför länge försvarade och höll fast vid kyrkans äldre, odemokratiska, auktoritativa grepp om den enskilde individen. Man har idag därför hamnat i en något splittrad situation, inte minst till följd av kyrkans diametralt förändrade position som samhällelig institution. Kyrkans minskade inflytande över den enskilde och därmed dess begränsade möjligheter att påverka det kulturella skeendet och skapandet har gjort att konservatismen såväl kulturellt som inte minst politiskt fått ändra kurs. Processen har skakat och till icke ringa del raserat hela den konservativa ideologin. Den unga generationens konservativa politiker har frigjort sig från det "gammalkonservativa" synsättet och i vissa fall ställt sig bakom den radikala falangen inom kyrkan. Man fick och får väl alltså stundtals en känsla av att vissa konservativa politiker var konservativa för dess egen skull och ej hade förmågan att se visionärt och sätta in enskildheter och dagssituationen i ett större sammanhang. Grupper av konservativt intellek-

tuella är fullt medvetna om situationen, men har ännu ej lyckats åstadkomma "revolutionerande" förändringar. Den generationsväxling som för närvarande äger rum bland konservativa riksdagsledamöter, och som för med sig att det gammalkonservativa tänkandet alltmer försvinner och ersätts av ett liberalt, samarbetsvänligt oppositionstänkande är till största delen en utvecklingsprocess jämförbar med vad som sker inom socialdemokratien. Den nya generation konservativa politiker som växer fram synes vara benägen att i väsentliga frågor ej gå efter ideologiska hänsyn utan efter realistiska, politiska hänsyn.

"Radikal konservatism"

En bidragande orsak till dagens samlade och mer enhetliga konservativa front är den påtagliga önskan till samarbete och ömsesidig förståelse som råder mellan den politiska konservatismens "mellangeneration" och ungdoms- och universitetsorganisationernas medlem-

mar. Den utomordentliga livaktighet som råder inom de yngre generationernas led, har vunnit anklang och gehör i huvudorganisationen. Det är här inte enbart ett behov att avsvära sig den gammalkonservativa, föråldrade samhällsynen utan en gemensam önskan till ett aktivt, progressivt handlande. Man kan med de yngre med viss rätt tala om en "radikal konservatism". Därmed har man velat visa sina ambitioner att leva med i nuet och känna dess puls. De yngre kan sägas stå utanför den traditionella, gammalkonservativa ramen.

Man kan därför med fog idag tala om en konservativ och en radikal riktning inom konservatismen. Den senare har väl ännu ej hunnit göra sin stämning hörd på ett alltför utmanande sätt. Att det således finns likartade tendenser inom högern och socialdemokraterna i vissa frågor är alldeles uppenbart, och att dessa tendenser ej är specifika för bara dessa två partier utan lika tydliga hos såväl centern, folkpartiet som kommunisterna råder det ingen tvekan om.

OM finländare

Mycket kan skilja oss från många av dem — språket naturligtvis främst — men det kan frågas, om icke det som förenar oss betyder mera. För Finland har i varje fall just detta betytt dess räddning, varöver vi nu glädja oss. Må vi med stolthet tänka på, att det var vårt arv, som gav Finland dess styrka. Må vi också besinna, att det arvet förpliktar både dem och oss.

Svensk Tidskrift 1917